

ovoga, na primjer, neće moći u budućnosti predstavljati samo dva crteža). Pod pretpostavkom da težimo upotpunjenju registra galerija će morati potražiti pomoć u samom Zagrebu. Iznenadit će nas prisutnost jedne izvanredne slike Ive Benkovića, dviju lijepih slika V. Varlaja (jedne »ekspresionističke«, a druge iz kasnije faze). Ako nas protagonist ove grupe, Milivoj Uzelac, neće oduševiti svojom slikom, ostat ćemo iznenađeni »Aktom u prirodi« Vilka Gecana. To je remek-djelo razdoblja Proljetnog salona, pravo iznenađenje, velika slika koja je možda trebalo da u zagrebačkoj galeriji označi najviši domet ovog načina slikanja. Ako se uspije pronaći još po jedan rani Šulentić i Miše, to će uz Becićevu »Ženu s vrčem« ocrutati ovo početno razdoblje našega novijeg slikarstva. Iznenadit će nas zatim »Klown u areni« F. Šimunovića i Mezdjićeva »Mrtva priroda«, jedan rani (1903) i jedan kasni (1940) Vidović. Pa odjednom dragocjeni »Autoportret« Ljube Babića. U 4. deceniju osjetit ćemo po svojoj prilici veću potrebu za danas već malobrojnim radovima »zagrebačkih kolorista« tog vremena: Tartaglie, Šohaja, Postružnika, Glihe, ali zato je predstavljen, iz toga i poznijeg razdoblja, cio niz slikara: B. Bulić, K. Mijić, M. Makanec, J. Meisner, M. Veža, N. Reiser, J. Restek, I. Domac, G. Stupica, I. Crnobori, I. Generalić (iz 1938), V. Šeferov, Z. Matić i drugi.

Pa i u veoma kompletnom (što se imena kipara tiče) nizu darovanih skulptura osjetit ćemo da je sabiraču u današnjem suvremenom času ponestalo sredstava i daha; ali do tog časa niže se od Ivana Rendića do Milene Lah izvanredno cjelovita antologija skulptora ranih desetljeća s prosjekom naših vrijednosti, često već s nepravom zaboravljenih, ali i s najvećim usponima toga prosjeka, kao što je I. Meštrović (9 komada). Poslije Deškovića, Valdeca, Frangeša i Studina kao da je naglasak zbirke pao na malobrojne kipare Proljetnog salona: na Juhna, Braniša, Turkalja, Cotu, a zatim se registar rastvara

od Kršinića, Augustinčića i Radauša do Lozice, Perića, Ivankovića, Janića, Mirkovića, Vertačnika, Despota, Mačukatina, Vere Dajht i drugih. Već iz toga se vidi kronološka granica na koju će trebati nadovezati buduće napore. U poslijeratnom vremenu nedostaju vrhunska imena novije skulpture, a suvremene pogotovo. To će biti zadatak budućeg voditelja vukovarske galerije.

Ali ne samo njegov. Čini mi se da je i u našoj sredini dozrelo vrijeme za neke zajedničke brige. Ako tijela ustanovljena pri republičkom Sekretarijatu za prosvjetu i kulturu budu doista efikasna u nekom akcionom smislu, ona će možda moći udovoljiti budućim zahtjevima. U tom rasponu, koji je zacrtao dr Pavao Bauer, trebalo bi — u ranijim razdobljima — ubaciti možda tek nekoliko akcenata, a zatim prebaciti težište na suvremenu umjetnost, i to na onu najnoviju. Tako bi se informativna i edukativna funkcija galerije upotpunila do najnovijih očitovanja našega historijskog časa, i ona bi tako ušla u našu i svoju suvremenost.

Od toga do aktivne uloge žarišta likovne kulture u regiji još je, naravno, dalek put i potreban je velik rad i posebno strukturiranje (stručnog osoblja u prvom redu), ali donaciji dra Pavla Bauera treba zahvaliti ne samo tu široku osnovu, nego i sve što je ona pokrenula: interes za nastavak ovog posla i opredjeljenje čitave muzejske zgrade za sijelo galerije. Kad Gradski muzej bude doskora preselio u dvorac Eltzovih, stara će zgrada »Srijemske pošte« u glavnoj ulici starog Vukovara možda jednom i postati to željeno žarište koje je ovom kraju toliko potrebno.

*

Kulturni ambijenti nastaju ponekad nekim slučajem, pojavom neke umjetničke ličnosti, ili dugim taloženjem neznatnijih pojava i događaja. Trebalo bi u ovom slučaju (i za ovaj slučaj) razmisliti: ne može li se jedan određeni ambijent oblikovati s nekoliko promišljenih i dobro upravljenih akcija?

grgo gamulin

galerija umjetnina u vinkovcima

Primjer Galerije umjetnosti u Vinkovcima blizak je onom vukovarskom, ali druge vrste, i prvotni je impuls došao s druge strane, a cio proces osnivanja je kao pokrenut: to je, naime, galerija bez slika i bez kipova.

Ta galerija ima samo zgradu — to je stara ali obnovljena i adaptirana zgrada komandanta mjesta — te nešto po gradu sakupljenih starih portreta i drugih slika. Pa ipak, ona nije manje realna od vukovarske. Nastala je zahvaljujući želji komune i aktivnosti nekoliko građana (slikara Božidara Kopača u prvom redu), a imat će uskoro slika i skulptura; ako ne drukčije, dobit će ih iz centra, od Sekretarijata za obrazovanje i kulturu, i pri tom će se očitovati (i iskušati) upravo konstitutivna mogućnost glavnog grada Republike: **koliko je i kako kadar da bude katalizator kulturnog života u regijama**. Ako već prihvaća i sabire mnoge materijalne i duhovne snage iz često veoma udalje-

nih krajeva, kako će vratiti te dugove, s kolikim zakašnjenjem i na kojoj razini?

U dva sam navrata obišao galeriju: prije njena rođenja (usred zidarskih radova) i kad je već bila otvorena. Bila je tada u prizemlju već druga izložba, a u I katu prvi improvizirani »postav« s nešto tek restauriranih slika i s nešto posuđenih od osječke galerije. Iza zgrade je prostor za buduću »park skulpture« na otvorenom — sve u budućnosti, u zamisli. Budućnost koja je još u viziji, ali u svojoj jezgri već prisutna: likovna kultura Slavonije. Poslije toliko vremena ona tek nastaje, ili tačnije tu sada nastaju njene materijalne pretpostavke, organizaciona žarišta kojima bi trebalo da gravitiraju likovna kretanja ovoga kraja.

»Galerija umjetnosti« u Vinkovcima bit će u skorjoj budućnosti jedno od takvih gravitacionih središta u istočnom dijelu Hrvatske. Treba napokon realizirati »kružni sistem« koji se za putujuće izložbe i uopće za ta umjetnička kretanja sam od sebe nameće: Osijek sa svojom velikom i dobro uređenom galerijom (premda nedovoljno ažuriranom) — Vukovar — Vinkovci — SlavonSKI Brod; premda se ovo posljednje središte još nije ni pokrenulo. Ali cio taj problem razvoja suvremene likovne kulture u jednoj regiji čini se da treba promatrati sa dvije tačke gledišta. Prvo, u organizacionom pogledu, sa stanovišta emancipacije umjetničkih zbirki od sklopa i »dinamike« zavičajnih muzeja unutar kojih se redovno nalaze; i drugo, sa stanovišta povezivanja s likovnom kulturom središta, a to znači osiguranja što više razine. Nastale najčešće kao odjeli zavičajnih muzeja, umjetničke su zbirke redovno i ostajale u njihovu okviru, bez sredstava i bez stručnjaka. A već po svojoj prirodi one traže posve drugačiju dinamiku i imaju drugačiju muzeološku funkciju: one treba da postanu žarišta likovnog života, s izložbama, pokretnim i didaktičkim, s predavanjima i organizacionim mogućnostima koje sva-

kako nadilaze mogućnosti ostalih odjela zavičajnog muzeja. To su ujedno zbirke koje imaju veliku mogućnost proširenja i ažuriranja materijala, jedine zapravo koje su izravno, u samom umjetničkom stvaranju, otvorene današnjem životu. Nije, naravno, nužno da se odvoje od kompleksa zavičajnog muzeja (slučaj koji se međutim dogodio u Vinkovcima), ali je bolje i to nego da zahire u mentalitetu i statici, tipičnoj za naša regionalna muzejska središta (slučaj Varaždina i mnogih drugih gradova).

Samo, takva emancipacija od historijske atmosfere regionalnih muzeja, obraćenih nužno prošlosti i njenom proučavanju, teško da bi dovela do nekog značajnijeg obrata, ako bi likovno kretanje nastavilo da gravitira samo unutar regionalnih okvira, bez uske i organske veze s kulturnim središtem republike, odnosno ostalim središtima u zemlji, koja su već dosegla mnogo višu razinu. Možda upravo tu treba da se očituje aktivna briga velikih republičkih galerija, u neprekidnom organizacionom zračenju prema terenu, u kulturnom saobraćaju koji bi, s današnjim tehničkim i komunikacionim sredstvima, mogao i od šireg regionalnog područja učiniti jedinstvenu cjelinu. Tek to bi značilo provoditi **aktivnu likovnu politiku**, sa širom vizijom nego što je ova naša »institucionalizirana vizija« pojedinih izoliranih ustanova, koje su nekim čudom međusobno izolirane i u samom Zagrebu. I to je na svoj način očigledan primjer naše insuficijentnosti, a iznad nje i iznad svih institucionaliziranih situacija mogla bi nas izdići samo »kulturna politika« koja bi bila historijska; ne možda u nekom deklarativnom i patetičnom smislu te riječi, nego u smislu analize i sagledavanja dostignutog stupnja u likovnoj kulturi pojedinih regija, a unutar regija pojedinih gradova i komuna.

Sagledati taj stupanj značilo bi polaznu osnovu za stvarno i smišljeno djelovanje, ako ne već i djelovanje samo.